

Περί ελευθερίας και ισότητας (Άγιος Αθανάσιος ο Πάριος)

Categories : [ΘΕΟΛΟΓΙΑ](#)

Date : 3 Φεβρουαρίου, 2016

Όπου αποδεικνύεται ότι οι άνθρωποι ούτε γεννιούνται ούτε είναι ελεύθεροι (*) στον κόσμο

(*) Ο όρος «Ελευθερία» έχει εδώ περισσότερο την σημασία όχι τόσο των πολιτικών ελευθεριών, όσο της αυτονομίας, της ανεξαρτησίας από οποιοδήποτε κέντρο αναφοράς, όπως φαίνεται από το κείμενο. Με αυτή την έννοια, οι θέσεις του αγ. Αθανασίου είναι απόλυτα ορθές, αφού ο άνθρωπος, από οποιαδήποτε οπτική γωνία και αν ειδωθεί, είναι ετεροκαθοριζόμενο: Η ίδια η ύπαρξή του στο σύμπαν, έστω και ως βιολογικού είδους μόνον, δεν οφείλεται στον ίδιο.

Τα πραγματικά αίτια που γκρέμισαν τους Γάλλους στην ασέβεια είναι άλλα. Επειδή όμως έδειξαν και δείχνουν τέτοια λυσσαλέα εμμονή για την **εγκαθίδρυση της κοσμικής ελευθερίας και ισότητας**, δίνεται η εντύπωση ότι γι' αυτήν και μόνο, με κοινή απόφαση και επιλογή, **απέβαλαν σχεδόν εξ ολοκλήρου του Χριστό και του Χριστιανισμό** και τα ιερά του βιβλία.

Θεωρώ λοιπόν εύλογο να εξετάσουμε πρώτα αυτή την πολυθρύλητη ελευθερία. Να δούμε δηλαδή κατ' αρχήν, αν συναντούμε τέτοιας λογής ελευθερία στον κόσμο και κατόπιν να μιλήσουμε για την θρησκεία, να αναφερθούμε δηλαδή στα απαραίτητα και αρμόζοντα περί την πίστη.

Η ελευθερία, λοιπόν, απαντάται σε δύο μορφές. Η μία είναι η ελευθερία της ψυχής και η άλλη του σώματος. Εξετάζοντας τον ορισμό της ελευθερίας και στις δυο αυτές μορφές της, διαπιστώνουμε ότι ορίζεται ως η πλήρης αυτονομία, δηλαδή το να μην αναγνωρίζει κανείς κανενός είδους εξάρτηση επάνω του, ούτε να διατάζεται από άλλον, αλλά αυτός να είναι μόνος κύριος και εξουσιαστής του εαυτού του και κανένας άλλος στον κόσμο. Αν λοιπόν αυτό ορίζεται σαν ουσιαστικό γνώρισμα της ελευθερίας, το να μην υπόκειται δηλαδή ο άνθρωπος σε καμμία αρχή, εγώ απορρίπτω ολοσχερώς το γενικό αυτό αξίωμα των αφρονεστάτων αθέων. **Δεν αποδέχομαι δηλαδή ότι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι (ανεξάρτητοι) στον κόσμο.** Απεναντίας, υποστηρίζω και αποδεικνύω ότι δεν υπάρχει στον κόσμο καμμία ελευθερία τέτοιας μορφής: οι άνθρωποι γεννιούνται και ζουν στον κόσμο «δούλοι» (εξαρτημένοι) κατά πολλούς τρόπους.

Και για να μη χάνουμε άσκοπα χρόνο, ποιος εξ όσων έχουν σώας τας φρένας δεν αναγνωρίζει ότι η ανθρώπινη φύση εξ ολοκλήρου, ως δημιούργημα και ποίημα του Θεού, είναι κι αυτή, όπως και όλα τα άλλα κτίσματα, «δούλη» του Θεού, του Δημιουργού και Δεσπότη των όλων; «*Τα σύμπαντα δούλα σα*», λέει προς τον Θεό ο αληθινός δούλος του, ο προφήτης Δαβίδ. Και πάλι: «*εθεμελίωσας την γην και διαμένει, τη διατάξει σου διαμένει η ημέρα*». Αυτό είναι γνώρισμα του δούλου, να πείθεται και να εκτελεί το πρόσταγμα. Όταν λοιπόν, κατά το ιερό στόμα του Δαβίδ, όλα τα κτίσματα, η γη, η θάλασσα, τα στοιχεία, οι πλανήτες, οι ουρανοί και όσα βρίσκονται σ' αυτούς είναι δούλα του Θεού, εξαρτώνται από τον Θεό, πώς είναι δυνατόν οι άνθρωποι να αρνηθούν την προς Αυτόν δουλεία τους; Να αρνηθούν ότι εξαρτώνται απ' Αυτόν; «*Δούλοι*» του Θεού λοιπόν είναι και οι άνθρωποι, όπως και όλα τα άλλα κτίσματα. Και είναι τόσο αληθινό το γεγονός ότι είναι δούλος ο άνθρωπος, ώστε όταν είναι αγνώμων προς τον Δημιουργό του και δεν εκτελεί τις εντολές Του, δέχεται τιμωρία και μάλιστα αιώνια. Αυτή μάλιστα η τιμωρία δεν επιφέρεται σε κανένα άλλο αισθητό κτίσμα, γιατί μόνον ο άνθρωπος διακρίνεται από όλα τα υπόλοιπα, επειδή, διαθέτοντας το λογικό και έχοντας στολιστεί με το χάρισμα του αυτεξουσίου, γίνεται με την θέλησή του κακός και αχρείος δούλος και απειθής στα προστάγματα του Δεσπότη.

Είναι λοιπόν ασύνετοι και άφρονες εκείνοι που διακηρύσσουν με τα λόγια και αποφασίζουν δίκην νομοθετήματος ότι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι. Αυτοί που σκέπτονται κατ' αυτόν τον τρόπο, συγκαταλέγονται στην αγέλη των οπαδών του Επικούρου. Είναι άθεοι και πιστεύουν ότι η ψυχή είναι θνητή. Είναι αποστάτες των Θείων αποκαλύψεων, αντάρτες εναντίον της Ίδιας της Μεγαλωσύνης του Θεού, αξιομίσητοι και αξιοκαταφρόνητοι από όλα τα κτίσματα, σαν εχθροί του Θεού, του Δημιουργού και Κυρίου του παντός. Έχουμε λοιπόν εδώ έναν τρόπο «**δουλείας**» (εξάρτησης) **αναγκαίο και αναπόφευκτο**, εφ' όσον είναι αδύνατον να αρνηθεί το δημιούργημα τον Δημιουργό του, το πλάσμα τον Πλάστη του, το αιτιατό την Αιτία του. Ποιος εξ άλλου είναι τόσο αμαθής, ώστε να μη γνωρίζει ότι τα συστατικά μέρη του ανθρώπου είναι δύο, δηλαδή το **σώμα και η ψυχή**; Και ότι **η λογική ψυχή είναι εκείνη που κυβερνά το σώμα**, δηλαδή το άλογο μέρος, και το κινεί και το περιφέρει όπου εκείνη θέλει; Υπάρχει λοιπόν κανείς που να μη γνωρίζει και να μην αποδέχεται αυτή την αλήθεια, που είναι γνωστή ακόμα και στους εθνικούς; Μία μικρή παρατήρηση αρκεί, για να την εντοπίσει ο καθένας στην συνείδησή του.

Και **δεν εννοώ ότι κάθε λειτουργία του σώματος είναι αποτέλεσμα ψυχικών διεργασιών, διότι υπάρχουν και οι λεγόμενες ζωτικές λειτουργίες του σώματος**, όπως η κυκλοφορία του αίματος, η αναπνοή, η διαφοροποίηση των υγρών, η πέψη της τροφής και πολλές ακόμα, γνωστές στην Ιατρική Επιστήμη, που είναι κοινές σε όλα τα ζώα. Η λογική ψυχή ούτε είναι, ούτε λέγεται αιτία των λειτουργιών αυτών. Θέλω όμως να αναλογιστείτε μαζί μου **πόση**

είναι η ισχύς και η εξουσία που έχει η κυρίαρχη ψυχή πάνω σε άλλες λειτουργίες και ορμές του σώματος, το οποίο οι λιμπερτίνοι θεωρούν ότι γεννιέται ελεύθερο.

Σκεφτείτε πώς αντιδρούν όλα τα άλογα ζώα μόλις αντικρύσουν εκείνο που ορέγονται: αμέσως ορμούν ασυγκράτητα για να το απολαύσουν: Το βόδι στα άχυρα, ο σκύλος στο ψωμί ή στο κρέας και κατά τον ίδιο τρόπο όλα τα άλλα είδη. Παρομοίως, την εποχή του ζευγαρώματος, σπεύδουν στην απόλαυση του θηλυκού με την ίδια ασυγκράτητη ορμή. Το ακριβώς αντίθετο βλέπουμε να συμβαίνει με τον άνθρωπο, το ζώο που είναι προικισμένο με την λογική ψυχή. Και πεινά και διψά το ταλαίπωρο αυτό ζώο και διεγείρεται από την φλόγα των σαρκικών επιθυμιών που του προκαλούν τ' αντικείμενα του πόθου του. Εν τούτοις, η κυρίαρχη ψυχή που το κατευθύνει, κάποιες φορές δεν του επιτρέπει ούτε την πείνα του να χορτάσει, ούτε την δίψα του να δροσίσει, ούτε την φωτιά της σαρκικής του επιθυμίας να σβήσει. Τον διατάζει να απέχει και απέχει. Να εγκρατεύεται και εγκρατεύεται. Απόστρεψον τους οφθαλμούς σου του μη ιδείν ματαιότητα εν τη οδώ σου και στρέφει αλλού το βλέμμα του. Φύγε, απομακρύνσου για να νικήσεις και πηδάει έξω και στήνει το τρόπαιο της σωφροσύνης. **Ποια άλλη μεγαλύτερη εξουσία μπορεί να υπάρξει, από κείνη που εναντιώνεται στην ίδια την φύση και εμποδίζει και καταστέλλει τις φυσικές κινήσεις και επιθυμίες, τους αιώνιους και अपαραβάτους νόμους της φύσης;**

Η λέξη **ελευθερία**, κατά την ερμηνεία των Ελλήνων, ετυμολογείται από το *ελεύθειν ένθα ερά*. Δηλαδή να πηγαίνει κάποιος και να κατευθύνεται όπου του αρέσει, όπου επιθυμεί. Και αν κάποιος στερηθεί αυτήν τη δυνατότητα, αν εμποδίζεται να φέρεται *ένθα ερά*, αυτός ονομάζεται **δούλος**.

Αναμφίβολα, λοιπόν, το σώμα υποτάσσεται στα νεύματα της λογικής ψυχής, εφ' όσον αυτή παρεμποδίζει τις φυσικές του ορμές και δεν του επιτρέπει να άγεται και φέρεται *ένθα ερά*.

Και όχι μόνον το εμποδίζει από εκείνα που του αρέσουν και το αποκόπτει από τις φυσικές του ορέξεις, αλλά πολύ συχνά το σπρώχνει στα ανεπιθύμητα, σε πράγματα που είναι ολοφάνερα και κατά γενική ομολογία αντίθετα και καταστροφικά στην σύστασή του. Πώς να μη θαυμάσει κανείς την δύναμη μίας τέτοιας εξουσίας; Άλλοτε το παραδίδει χωρίς έλεος σε ξυλοδαρμούς, ξεσμούς και στρεβλώσεις· άλλοτε το στρώνει πάνω σε αναμμένες σχάρες και τηγάνια· άλλοτε το σέρνει γυμνό πάνω στ' αγκάθια και τα τριβόλια, το ρίχνει σε ασβέστες, το πετά στον βυθό της θάλασσας. Και, εν τέλει (τι τρομερή εξουσία!), ή με την αγχώνη ή με το ξίφος, το οδηγεί στον θάνατο. Και μην πει κανείς ότι αυτά τα κάνουν οι τύραννοι, όχι. Κυρίως και κατ' εξοχήν είναι αποτέλεσμα της δύναμης της ψυχής. Οι τύραννοι προτείνουν δυο εναλλακτικές λύσεις: ή συμφωνείς και όλα καλά, ή, αν δεν συμφωνήσεις, θα

υποστείς βασανιστήρια και θάνατο. Και η ψυχή επιλέγει. Ή συγκατατίθεται, ή προτιμά το δεύτερο. Αυτή αποφασίζει, αυτή διατάζει με σιωπηλή φωνή το αδύναμο, δειλό και άλογο σώμα να υπομείνει μέχρις εσχάτης αναπνοής. Αν δεν ήταν η ψυχή αιτία όλων αυτών, τότε πώς δοξάζεται και στεφανώνεται από τον αγωνοθέτη Θεό; Και πώς, αντίθετα, αν ηττηθεί, κατακρίνεται και κολάζεται;

Όταν λοιπόν συναντούμε κι άλλου είδους «δουλεία», εξάρτηση του σώματος, απόλυτα φυσική και απαραίτητη, πώς μπορούν να λένε και να γράφουν διάφοροι ματαιόφρονες ότι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι;

Άλλωστε, ο καθένας μας δεν γεννιέται κάτω από την γονική εξουσία; Δεν έχουν οι γονείς εκ φύσεως την απόλυτη εξουσία πάνω μας να μας μεταχειριστούν όπως θέλουν, όταν δεν ζούμε σωστά ή δεν υπακούμε στις προτροπές τους; Δεν μας υποβάλλουν σε τιμωρίες; Δεν μας αποκηρύσσουν και μας αποκληρώνουν από την πατρική κληρονομιά;

Αλλά και κάθε νοικοκύρης, δεν είναι ένα είδος μονάρχη στο σπίτι του; Δεν έχει διάφορους ανθρώπους στην δούλεψή του και λέει στον έναν «έλα» και έρχεται και στον άλλον «κάνε αυτό» και το κάνει; Και τι γίνεται σε κάθε τέχνη και στους μαθητές κάθε ειδικότητας; Δεν υπόκεινται στην εξουσία των δασκάλων τους, σαν σε κυρίου; Ποιος μπορεί να αρνηθεί ότι και υπακούουν με σεβασμό και εκτελούν οπωσδήποτε τα διατεταγμένα και τιμωρούνται αυστηρά, όταν δεν υπακούουν με ακρίβεια στους κανονισμούς της μαθητείας;

Όταν λοιπόν βλέπουμε τους ανθρώπους εξαρτημένους με τόσους τρόπους και ίσως ακόμα περισσότερους, πού είναι η φυσική ελευθερία τους; Ακόμα κι αν θεωρήσουμε ότι μπορούν να αποδεσμευτούν από τις γονικές και τις διδασκαλικές εξαρτήσεις, πώς μπορούμε να παραβλέψουμε την κυριαρχία της σύμφυτης ψυχής και εκείνην της Πρώτης και Ανωτάτης Αιτίας, δηλαδή του Δημιουργού των όλων Θεού;

Στον βαθμό λοιπόν που είναι αδύνατον να μην είναι Κύριος και Δεσπότης των ανθρώπων ο Δημιουργός και Πλάστης τους, καθώς και στον βαθμό που είναι αδύνατον η ψυχή, ως λογική και άυλη φύση, να μην είναι το ηγεμονικό μέρος της ανθρώπινης σύνθεσης, στον ίδιο βαθμό **είναι αδύνατον οι άνθρωποι να είναι ελεύθεροι, ανεξάρτητοι.**

***

Περί του ότι η ελευθερία αυτή των αποκαλουμένων «δημοκρατικών» είναι από πολλές απόψεις ψευδεπίγραφη και καταστροφική

Θα ήταν λογικό επακόλουθο να επισυναφθεί εδώ σε ένα δεύτερο κεφάλαιο, εν είδει συμπεράσματος, η διαπίστωση ότι, από πολιτική άποψη, το καταλληλότερο πολίτευμα για την διακυβέρνηση των πολιτειών είναι το μοναρχικό, **κατά μίμησιν, άλλωστε, του Θεού, του Παμβασιλέως των όλων**. Διότι η μοναρχική εξουσία είναι η αρίστη και ορθότερη μορφή διοικήσεως, **όταν ο Μονάρχης δεν είναι τύραννος, αλλά υποτάσσεται στους υπάρχοντες νόμους και περιβάλλεται από σοφούς και έντιμους συμβούλους**, αφού η πανσοφία και το αλάθητο είναι ιδιότητες του Θεού και μόνον [1].

Ωστόσο, αν και θα ήταν λογικό να ακολουθεί ένα τέτοιο κεφάλαιο, εγώ το παραλείπω, ως θέμα που εμπίπτει στην αρμοδιότητα του φιλοσόφου της ηθικής. Ας το προσθέσει εκείνος, σαν ειδικός γνώστης του θέματος, εμπλουτίζοντάς το με πολλές και ενδιαφέρουσες δικές του σκέψεις και κυρίως με παραδείγματα. Όπως λ.χ. τα σχετικά με διάφορα γένη ζώων, που μας προβάλλει η ίδια η Φύση και τα οποία έχουν «βασιλιά». Εγώ, στην εργασία αυτή, καταγίνομαι με ό,τι συντελεί στον σκοπό μου, που είναι, όπως είπα και στην αρχή, η ωφέλεια των απλουστέρων αδελφών μου. Όσο για το ποιο πολίτευμα είναι το καταλληλότερο για την διακυβέρνηση ενός κράτους, ας το ερευνήσουν οι ηθικοί φιλόσοφοι και οι πολιτικοί επιστήμονες.

Αφού, λοιπόν, αποδείξαμε ότι οι άνθρωποι ούτε γεννιούνται ούτε είναι ελεύθεροι (ανεξάρτητοι), ήλθε η στιγμή να εξετάσουμε την πολύκροτη και πολυθρύλητη αυτήν **ελευθερία**, που συντάραξε και ολοένα συνταράσσει τα πάντα. Εξετάζοντάς την υπό το φως της αλήθειας, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι είναι ψεύτικη από κάθε άποψη και ούτε καν άξια του ονόματος «ελευθερία». Και κρίνετε αν σφάλω.

Δύο είναι τα μέρη που συνιστούν και κάνουν αυτήν τη σύνθεση που λέγεται άνθρωπος, δηλαδή **η ψυχή και το σώμα**. Είναι δε ομοφώνως αποδεκτό από όλους, όχι μόνον από τους Διδασκάλους της Εκκλησίας, αλλά και από τους θύραθεν σοφούς, Έλληνες και βαρβάρους, ότι **η ψυχή είναι το πολυτιμότερο μέρος**: πολυτιμότερο γιατί είναι πνεύμα, φύση άυλη, απλή και λογική, πράγμα το οποίο, σε τελική ανάλυση, είναι και το σημαντικότερο. Και, σαν λογική που είναι, της έλαχε εκ φύσεως ο κλήρος να **ασκεί εξουσία πάνω στο σώμα**, όπως αναπτύχθηκε και επεξηγήθηκε με σαφήνεια στο προηγούμενο κεφάλαιο.

Το σώμα, αντίθετα, είναι το κατώτερο μέρος, διότι είναι υλικό, είναι απολύτως ύλη, είναι σύνθετο και διαλύεται στα «εξ ων συνετέθη», δυσώδες, προσωρινό, τροφή για τα σκουλήκια.

Γνώρισμα της ψυχής είναι να κατανοεί τα σωστά, να κρίνει, να στοχάζεται τα αληθινά και τα ωφέλιμα: γνώρισμα του σώματος είναι να επιθυμεί, να θυμώνει, να ενεργεί και να υφίσταται अपαράλλακτα όσα ενεργεί και υφίσταται ένα κτήνος δίχως λογική, ας πούμε ένα γουρούνι, ένας λύκος, μια αλεπού, ένα ευτελέστατο θηρίο.

Κατ' ανάγκην, λοιπόν, ο άνθρωπος, προκειμένου να είναι και να ονομάζεται άνθρωπος, όπως τον έπλασε ο Δημιουργός, φύση δηλαδή εξαιρετική και διαφορετική από τα άλογα ζώα, **πρέπει το άλογο συστατικό του μέρος, δηλαδή το σώμα, με όλα τα πάθη του, να υποτάσσεται στην λογική ψυχή**. Και όταν εκείνη διοικεί ορθά και χαλιναγωγεί τον θυμό και την επιθυμία, δηλαδή τα πάθη του σώματος, τότε είναι ο άνθρωπος αληθινά και κατά κυριολεξίαν ελεύθερος και τότε **διαφέρει από τα ζώα**.

Αν όμως γίνεται το ακριβώς αντίθετο, πράγμα που συχνά συμβαίνει, και η ψυχή αφήσει τα ηνία και ακολουθήσει την ορμή των παθών και θυμώνει σαν λέαινα, εξαγριώνεται σαν αρκούδα, γίνεται πονηρή σαν αλεπού, αρπάζει όπως ο λύκος, χρεμετίζει σαν «ίππος θηλυμανής» και κυλιέται σαν χοίρος στον βόρβορο των ηδονών, τότε πού είναι η ελευθερία; Πού είναι η ευγένεια, πού η ανθρώπινη φύση γενικώτερα; Στην πραγματικότητα, αυτή είναι η κατ' εξοχήν δουλεία και μόνο τέτοιου είδους δουλεία είναι κατακριτέα και αξιόμηπη. Διότι εκείνος που είναι δούλος μόνον σωματικά, κι αν είναι αλυσσοδεμένος κι αν δέρνεται κι αν υποφέρει τα πάνδεινα, όχι απλώς δεν επισύρει καμμία κατηγορία από κανέναν συνετό άνθρωπο, αλλά αντίθετα κερδίζει και την συμπόνια και το έλεος, αφού είναι ένας συνάνθρωπος που κακοτύχησε. Αντιθέτως, όσοι υποτάχθηκαν ανάξια στα άλογα πάθη της σάρκας, όχι μόνο επικρίνονται και μισούνται σαν μιαροί και ανήθικοι, αλλά και τιμωρούνται από τους νόμους της πολιτείας σαν αλιτήριοι και καταστροφείς της δημοσίας τάξεως και της καλής συμπεριφοράς και, αν κατά τύχη γλυτώσουν σε τούτην εδώ την ζωή την τιμωρία που τους αξίζει, όμως μετά θάνατον είναι αδύνατον ν' αποφύγουν την αδιάψευστη απόφαση της Θείας Δίκης.

Στο σημείο αυτό αισθάνομαι μεγάλη δυσχέρεια να βρω λόγια για να περιγράψω την δουλεία μάλλον παρά ελευθερία, **στον ζυγό της οποίας υπέβαλλαν αυτοβούλως τους εαυτούς τους οι ψευδο-φιλελεύθεροι**. Τι να πω, τι να απαριθμήσω για να περιγράψω σε όλη της την έκταση την άθλια κατάστασή τους; Δύο ώρες με το ρολόι κραύγαζαν «λιμπερτά! λιμπερτά!» (ελευθερία, ελευθερία) [2], όταν αποκεφάλισαν στην λαιμητόμο του βασιλιά τους. Ελευθερία!... Πού βρίσκεται, πού εμφανίζεται, πού είναι κρυμμένη αυτή η πολυθρύλητη και μέχρι τον ουρανό ακουστή λιμπερτά - ελευθερία; Στα σώματα μόνον.

Μόνον τα σώματα των Γάλλων είναι ελεύθερα, δηλαδή αβασίλευτα, ακυβέρνητα, μη

υποκείμενα στην όποια ανθρώπινη εξουσία. Με άλλα λόγια, ο πλασμένος, σχηματισμένος και ωραία στολισμένος πηλός, που υπόκειται στην φθορά και την αποσύνθεση, το γεύμα των σκουληκιών, η πηγή της δυσωδίας! Αυτό που σήμερα είναι αντιληπτό από τις αισθήσεις, χορεύει και φλυαρεί και άγριο παρέρχεται, μαραίνεται, διαλύεται, δεν λογαριάζεται για τίποτα! Αυτό και μόνον είναι το σπουδαίο πράγμα που προκάλεσε όλην αυτήν τη μανία, για το οποίο υπήρξε και υπάρχει τόσοσ ευθουσιασμός, χύθηκαν λίμνες αιμάτων, σκοτώθηκαν δεκάδες χιλιάδες άνθρωποι, όχι εχθροί, αλλ' ομοεθνείς και ομόφυλοι! Τα σώματα, μόνα τα βρωμερά και σκληρόβρωτα σώματα. **Οι ψυχές τους**, που από την φύση τους είναι το ευγενέστερο μέρος του ανθρώπου, εκείνο που άρχει και κατευθύνει το σώμα, αυτές, εξ αιτίας της ασωτίας τους, **είναι βυθισμένες στην πλέον απερίγραπτη δουλεία**, κατά τον αψευδή λόγο του Κυρίου: «*πας ο ποιών την αμαρτίαν δούλός εστι της αμαρτίας*» (Ιω. Η' 34).

Και, μολονότι **η αμαρτία αποτελεί κοινό ελάττωμα της ανθρώπινης φύσης** και δεν υπάρχει άνθρωπος που να μην έχει αμαρτήσει, όμως αυτοί στο σύνολό τους **θέλουν να αποτινάξουν κάθε πολιτική και πνευματική εξουσία, προκειμένου να είναι ελεύθεροι και ανεμπόδιστοι να διαπράττουν κάθε κακό και ανεπίτρεπτο**: γίνονται αυθάδεις, ξεδιάντροποι, θρασεείς, κακοήθεις, φονικοί, αρπαγές, πονηροί, αλαζονικοί, υπερήφανοι, πόρνοι, μοιχοί, αιμομίκτες, σε τέτοιο βαθμό μάλιστα που δεν μπορώ να περιγράψω πόσο σιχαμεροί, βρώμικοι και ακάθαρμοι είναι αυτοί οι ιλλουμινάτοι [3] χοίροι. Και βέβαια, είναι αλήθεια ότι ανέκαθεν τέτοιοι ήταν οι Φράγκοι, αλλά τώρα η λιμπερτά τους αποτελείωσε, τους έβαλε την σφραγίδα, τους απέκοψε από τους άλλους ανθρώπους και τους επεσύναψε με τα άλογα ζώα, των οποίων την ζωή μιμήθηκαν με τα έργα τους.

Και, αν αληθεύει (και πρέπει να αληθεύει) το σοφό εκείνο γνωμικό που λέει «*δουλεύειν πάθεσι, χαλεπώτερον ή τυράννοις*» (είναι πιο επαχθές να είναι κανείς υποδουλωμένος στα πάθη του παρά σε εξωτερικούς τυράννους) [4], αυτοί είναι απόλυτα δούλοι των παθών τους και η δουλεία αυτή είναι πολύ πιο επαχθής, χειρότερη και ελεεινότερη από την υποδούλωση σε τυράννους ανθρώπους. Διότι το σώμα εκ φύσεως υπόκειται δουλικά στις προσταγές της κυρίαρχης ψυχής και για τον λόγο αυτό δεν είναι παράδοξο να υποτάσσεται και σε κάποια εξωτερική εξουσία και να εκτελεί σωματικές υπηρεσίες και έργα. **Είναι όμως εντελώς ανήκουστο και παράδοξο το να εκπέσει η κυρίαρχη ψυχή από την υψηλή τάξη της, την εξ ολοκλήρου αδούλωτη, και να υποταχθεί με την δική της θέληση στα παράλογα και αισχρά πάθη του σώματος.**

Και ποιοι είναι αυτοί που εξέπεσαν σ' αυτή την κάκιστη, αισχροτάτη και φαυλότατη δουλεία; Οι Ιλλουμινάτοι! Δηλαδή οι πεφωτισμένοι... **Από πού πεφωτισμένοι; Από την φιλοσοφία**, όπως οι ίδιοι κομπάζουν. Και βέβαια, καμμία άλλη χώρα και

κανένα άλλο Έθνος δεν είχε την τύχη να είναι τόσο πλούσιο σε ακαδημαϊκές σχολές και σε κάθε είδος επιστημών, όσο το Βασίλειο της Γαλλίας. Και όμως, «*φάσκοντες είναι σοφοί εμωράνθησαν*» (Ρωμ. Α' 22), κατά τον Θείο Απόστολο. Και επιβεβαίωσαν, οι τόσο «πεφωτισμένοι», με την διαστροφή τους αυτή, **ότι όταν το λογικό του ανθρώπου δεν φωτίζεται και δεν ενδυναμώνεται άνωθεν, δηλαδή από το Φως του Ευαγγελίου, κάθε ανθρώπινο φως αποδεικνύεται σκοτάδι και ματαιότητα.** Γιατί, αν είχαν φωτιστεί από μίαν έστω ακτίνα του Θείου Φωτός, ασφαλώς δεν θα έδειχναν τέτοια **μανία για την υλική ελευθερία**, δηλαδή για ένα αγαθό τόσο **πρόσκαιρο**, ώστε δεν θα έπεφτε έξω κανείς αν το παρομοίαζε με όνειρο. Ούτε θα τους είχε αφήσει η Χάρη του Θεού να πέσουν «*εις αδόκιμον νουν, ποιείν τα μη καθήκοντα*» (Ρωμ. Α' 28), για τα οποία **όχι φιλόσοφοι, αλλ' ούτε καν άνθρωποι ταιριάζει να ονομάζονται.**

Αλλά με τις διακηρύξεις τους περί Ελευθερίας, **συνδέουν και τις διακηρύξεις για την Ισότητα.** Και ψηλά στις σημαίες τους γράφουν «Ελευθερία-Ισότητα». **Και ο απερίσκεπτος και ασύνετος όχλος, τι άλλο πιο θελκτικό, ελκυστικό και παρακινητικό για ανταρσίες και εξεγέρσεις εναντίον των ανωτέρων θα περίμενε ν' ακούσει πέρα απ' αυτές τις διακηρύξεις; Με την διακήρυξη της Ελευθερίας, φαντάζεται τον εαυτό του απαλλαγμένο από κάθε εξωτερική ανθρώπινη εξουσία, την οποία και ονομάζει αδιακρίτως τυραννία, έστω κι αν δεν είναι.** Με τις διακηρύξεις περί Ισότητας, ο νεροκουβαλητής και εκείνος που καθαρίζει τους κοπρώνες, φαντάζεται τον εαυτό του ίσο με τους πιο ευγενείς και επιφανείς.

Ανόητοι και **ματαιόδοξοι άνθρωποι!** «*Τι κέρδος πιθήκω, ει δοκεί λέων είναι*», κατά τον Θεολόγο Γρηγόριο; **Αν, λέει, η μαϊμού φαντάζεται ότι είναι λιοντάρι, ποιο όφελος θα έχει από μία τέτοια φαντασία; Ισότης! Πες μου, πού είναι αυτή η ισότητα;** Εκείνος κατοικεί σε φανταχτερά παλάτια και πανύψηλους πύργους και συ, ταλαίπωρε, μόλις έχεις μία φτωχική καλύβα, όσο για να στεγάζεις το ασθενικό και κουρασμένο σώμα σου. Εκείνος αναπαύεται σε χρυσό και φιλντισένιο κρεβάτι και σ' απαλά στρώματα και συ διά της βίας έχεις ένα ξυλόστρωμα, για να ξαποστάσεις το βασανισμένο σου κορμί. Στο τραπέζι του δεν περισσεύει χώρος από την αφθονία των εδεσμάτων και των κρασιών και συ μόλις που έχεις λίγο ψωμί και λίγο τυρί κακής ποιότητας, για να ξεγελάσεις την πείνα σου!

Αλλά γιατί να πλατειάζω; Πώς μπορούν δυο άνθρωποι να λέγονται ίσοι, όταν ο ένας είναι πάμπλουτος και ο άλλος στενάζει από την πείνα του και αναγκάζεται να κλέβει εξ αιτίας της φτώχειας του; **Αυτές οι διακηρύξεις είναι εφεύρημα ανθρώπων πονηρών και επίβουλων, οι οποίοι, θέλοντας να ικανοποιήσουν τα πάθη τους και να εκπληρώσουν τις κακές τους επιθυμίες, εμφύσησαν στα μυαλά των απλών ανθρώπων του λαού αυτόν τον ασύστατο άνεμο της ισότητας,**

για να έχουν βοήθεια για την επίτευξη του σκοπού τους. Μπορεί ποτέ να υπάρξει ισότητα σε κοινωνίες που κυριαρχεί η πλεονεξία, που βασιλεύουν τα πάθη, που δεν ακούγεται άλλη έκφραση συχνότερα από «το δικό μου» και «το δικό σου» [5];

Ισότητα, ναι, πράγματι υπήρξε κάποτε! Πού όμως; Στην νεοσύστατη Εκκλησία των καλών εκείνων Χριστιανών, των απλών και ευλαβεστάτων! Εκεί, όπως την περιγράφει ο ιερός Λουκάς (Πράξ. δ', 32), κανένας δεν έλεγε ότι έχει κάτι δικό του, αλλά ήταν όλα κοινά, χρήματα, ενδύματα και τροφές. Γιατί όμως ήταν όλα κοινά; Γιατί, λέει, η καρδιά και η ψυχή των πιστών ήταν μία! Όλοι για τον Θεό είχαν μία γνώμη και ένα θέλημα και ήταν όλοι δεμένοι μεταξύ τους με αδελφική αγάπη, τόσο σφικτά, ώστε, παρ' όλο που ήταν πολύς λαός και διαφόρων ηλικιών, άνδρες και γυναίκες, ηλικιωμένοι και νέοι, ήταν όλοι τόσο μονιασμένοι ώστε έμοιαζαν ν' αποτελούν ένα σώμα, που το κινούσε μία ψυχή.

Η ίδια ισότητα και ομοψυχία υπήρξε επί πολλούς αιώνες και στα Κοινόβια των παλαιών Οσίων, του Παχωμίου, του Σάββα, του Ευθυμίου, του Θεοδοσίου και άλλων πολλών, γιατί και σ' αυτούς διασωζόταν η αδελφική αγάπη και η ομοψυχία. Εκείνη, πράγματι, υπήρξε αληθινή Ισότητα [6]!

Η ισότητα όμως που προβάλλουν οι νέοι δημοκρατικοί είναι ψευδεπίγραφη, είναι ψιλό όνομα, όπως και η ελευθερία τους. Έχουν επινοηθεί από πονηρούς ανθρώπους, για να πετύχουν τα σχέδιά τους με την δύναμη του λαού [7]. Και βέβαια, το διπλό αυτό κήρυγμα της ελευθερίας και της ισότητας, στο σύνολό του απέκτησε μεγάλο κύρος μεταξύ του ανωνύμου πλήθους, όχι μόνο μέσα στα όρια της Γαλλίας, αλλά και στις εκστρατείες εναντίον της Ιταλίας, όπου, αν και εξεστράτευαν δίκην πολεμικής αναμετρήσεως εναντίον των πόλεων της, τους υποδέχονταν παντού με ανοικτές τις αγκάλες, όχι σαν εχθρούς, αλλά σαν φίλους και αδελφούς και σωτήρες. Κάποια στιγμή όμως αντιλήφθηκαν την απάτη, ίσως επειδή έβλεπαν ότι και σε πολλά άλλα μέρη που πάτησαν οι κήρυκες της ισότητας «χορτάρι δεν ξαναφύτρωσε», κατά το κοινώς λεγόμενο.

Και περισσότερο από κάθε άλλο μέρος, την απάτη αυτή των κηρύκων της ισότητας επρόκειτο να την καταλάβει η Βενετία [8], η οποία ανέλπιστα κατάντησε φτωχή, δυστυχισμένη και ταλαίπωρη. Η Βενετία, η λαμπρή κάποτε πόλη, η ξακουστή σ' όλη την γη για την ευγενή καταγωγή των οικιστών της, για την καλλιέργεια των τεχνών, για την μεγάλη και ξεχωριστή σοφία και φρόνησή της. Η Βενετία, η πόλη που για πολλούς αιώνες κυβερνούσε πλήθος πόλεων, τώρα, αμαχητί, με μόνες τις διακηρύξεις της ελευθερίας και της ισότητας, εκείνη που καυχιόταν πως ποτέ δεν υποδουλώνεται, κατήντησε, αλλοίμονο, υπόδουλη και, όπως φαίνεται, εκπληρώθηκε

και σ' αυτήν η προφητεία του Ησαΐα και εγκαταλείφθηκε και αυτή ως σκηνή εν αμπελώνι, και ως οπωροφυλάκιον εν σικυηράτω[9].

Ω των παραδόξων κριμάτων της υπέρσοφης πρόνοιας του Θεού! Ίσως ήταν αυτό το ποτήρι της Θείας Δίκης που έπρεπε να πει η Γαληνοτάτη, εξ αιτίας της τυραννίας που επέβαλε εναντίον μας, αντιμετωπίζοντάς μας με μεγάλη εχθρότητα [10].

Για τις συνέπειες όμως που επέφεραν τα εξωτερικά δεινά όσο και οι εσωτερικοί αφανισμοί, οι ολοσχερείς καταστροφές και οι άξιες πολλών δακρύων συμφορές, που προξένησε και συνεχίζει να προξενεί ακατάπαυστα ο ενθουσιασμός της **ψευδο-ελευθερίας**, θα χρειαζόταν ένα ξεχωριστό ιστορικό πόνημα. Κάτι τέτοιο, επί του παρόντος, ούτε το υποσχεθήκαμε, ούτε μπορούμε να το φέρουμε σε πέρας κατά τρόπον ικανοποιητικό. Εμείς αρκούμεθα να πούμε κοντά στα άλλα, ότι **μάταια οι λιμπερτίνοι διακηρύσσουν την ελευθερία, την στιγμή που οι ίδιοι είναι τέτοιοι τύραννοι**: και αν ίσως κάποτε ετυραννούντο από έναν ή από λίγους, τώρα, εξ αντιθέτου, είναι όλοι αυτοί τύραννοι και **θανατώνουν, εξορίζουν ή επιβάλλουν κάποιαν άλλη ποινή σε όσους δεν πείθονται στο θέλημά τους**. Γι' αυτό και πολλοί από τους λεγομένους ιερείς τους και αρχιερείς και ηγουμένους, έπεσαν θύματα της φοβερής λαιμητόμου, όχι για κάποιο έγκλημα ή αδίκημα, αλλά γιατί ήθελαν να φυλάξουν την ελευθερία της συνειδήσεώς τους και να μην υπογράψουν εναντίον του «χριστού του Κυρίου», δηλαδή εναντίον του βασιλιά τους. Και βέβαια, αν όλοι αυτοί δεν πέθαιναν μέσα στην κοινωνία των παπικών δογμάτων, θα ήταν σίγουρα όλοι μάρτυρες.

Ψευδής λοιπόν είναι η ελευθερία, ψευδής και καταστροφική και η ισότητα: και οι νουνεχείς άνθρωποι δεν πρέπει καθόλου να παρασύρονται από τέτοιες ψευδείς διακηρύξεις.

Υποσημειώσεις:

[1]. Είναι αναγκαίες κάποιες διευκρινίσεις για τον σύγχρονο αναγνώστη. Ο Άγιος αντιλαμβάνεται την **έννοια της Βασιλείας με τρόπο που δεν έχει καμμία σχέση με σημερινά πολιτικά σχήματα**, ώστε να εγείρονται οποιοδήποτε συνειρμοί. Έχει υπόψιν του την αυτοκρατορία της Κωνσταντινουπόλεως και τον ρόλο του αυτοκράτορα σαν κοινού πατέρα, προστάτη των αδυνάτων απέναντι στις αυθαιρεσίες των δυνατών, απονεμητή της δικαιοσύνης και υπέρμαχου της ελευθερίας και εδαφικής ακεραιότητας του Χριστιανικού Βασιλείου. Αυτή η αντίληψη υπήρχε στα χρόνια του Βυζαντίου και παρέμενε στην συνείδηση των υποδούλων Ρωμηών.

Και πηγάζει από την **διάκριση των πολιτευμάτων** που περιγράφει ο Αριστοτέλης στα «Πολιτικά» του, διάκριση που ισχύει και θα ισχύει εσαεί. Και οπωσδήποτε, στην σκέψη των Ελλήνων, τόσο κατά την αρχαιότητα όσο και κατά τον Μεσαίωνα, υπάρχει σαφής αντιδιαστολή μεταξύ **νόμιμης εξουσίας** (ανεξαρτήτως αν πρόκειται για Βασιλεία, Αριστοκρατία ή Δημοκρατία) και **τυραννίδας**.

Πιο συγκεκριμένα, ο Αριστοτέλης κάνει λόγο για διάκριση μεταξύ των **«ορθών πολιτευμάτων»**, που είναι η Βασιλεία, η Αριστοκρατία (όπου κυβερνούν οι άριστοι κατά το ήθος, όχι κατά τον πλούτο ή την κοινωνική ισχύ) και η Δημοκρατία («Πολιτεία» την ονομάζει ο Σταγειρίτης), και **των εκτροπών** των ορθών πολιτευμάτων, που είναι η Τυραννία, η Ολιγαρχία και η Οχλοκρατία («δημοκρατία», κατά τον όρο του Αριστοτέλη). **Το κριτήριο που διακρίνει τα «ορθά» πολιτεύματα από τις «εκτροπές» τους, κατά τον Αριστοτέλη, είναι το ότι τα ορθά πολιτεύματα αποβλέπουν στο δίκαιο, στο κοινό συμφέρον και την ευημερία του κοινωνικού συνόλου, ενώ οι εκτροπές τους στο ατομικό συμφέρον των ασκούντων την εξουσία.** Η νόμιμη βασιλεία, λοιπόν, διακρίνεται εμφανώς από την τυραννία (πρβλ. Αριστοτέλους «Πολιτικά» 1279a).

Το στίγμα της διάκρισης αυτής δίνουν σαφέστατα και τα παρακάτω λόγια του **Μ. Βασιλείου**:

«Ει Βασιλεία εστίν έννομος επιστασία, δήλον ότι αι παρά βασιλέως διδόμεναι υποθήκαι, του γε αληθώς της προσηγορίας ταύτης αξίου, πολύ το νόμιμον έχουσι, το κοινή πάσι λυσιτελές σκοπούσαι, και ουχί προς τον σκοπόν της ιδίας ωφελείας συντεταγμέναι. Τούτο γαρ διαφέρει τύραννος βασιλέως, ότι ο μεν το εαυτού πανταχόθεν σκοπεί: ο δε, το τοις αρχομένοις ωφέλιμον εκπορίζει».

Απόδοση στην Νεοελληνική: Εφ' όσον Βασιλεία είναι νόμιμη επιστασία, είναι φανερό ότι οι υποθήκες που δίνονται από τον πραγματικά άξιο να φέρει αυτόν τον τίτλο, έχουν το κύρος της νομιμότητας, γιατί αποβλέπουν στην ωφέλεια του κοινωνικού συνόλου και δεν έχουν συνταχθεί με σκοπό το ατομικό όφελος. Σ' αυτό, άλλωστε, διαφέρει ο τύραννος από τον [νόμιμο] βασιλιά, ότι ο ένας αποσκοπεί με κάθε τρόπο στο ατομικό του συμφέρον, ενώ ο άλλος στο να παρέχει ωφέλεια στους υπηκόους (*Μ. Βασιλείου, Ομιλία ΙΒ', εις την αρχήν των Παροιμιών, Μ. Βασιλείου, έργα, τ. 7, έκδ. ΕΠΕ*).

Ο ίδιος λέει, επίσης, σχετικά με την **απονομή της δικαιοσύνης** και του κατ' αξίαν: *«Ο την αληθή δικαιοσύνην μη έχων προεναποκειμένην τη ψυχή, αλλ' ή χρήμασι διεφθαρμένος, ή φιλία χαριζόμενος, ή έχθρα αμυνόμενος, ή δυναστεία δυσωπούμενος, το κρίμα κατευθύνειν ου δύναται. Δικαιοσύνη εστίν έξις απονεμητική του κατ' αξίαν. Δυσθήρατον δε τούτο, των μεν διά το περί την φρόνησιν ελλιπές ουχ ευρισκόντων εκάστω διανείμαι το ίσον: των δε διά το προκατέχεσθαι υπό παθών ανθρωπίνων αφανιζόντων το δίκαιον».*

Απόδοση στην Νεοελληνική: Εκείνος που δεν έχει την αίσθηση της αληθινής δικαιοσύνης στην ψυχή του, αλλά είτε εξαγοράζεται με τα χρήματα, είτε χαρίζεται λόγω φιλίας, ή εκδικείται λόγω προσωπικής έχθρας, ή κάμπτεται λόγω της ισχύος, δεν μπορεί να αποδώσει το δίκαιο. Η Δικαιοσύνη είναι η ικανότητα απονομής κατά

την αξία του καθενός. Και αυτή την αρετή δύσκολα την κατορθώνουν οι άνθρωποι, είτε γιατί τους λείπει η σύνεση και δεν μπορούν να διακρίνουν πώς θα απουείμουν στον καθένα αυτό που του αξίζει, είτε γιατί είναι κυριευμένοι από τα ανθρώπινα πάθη που αφανίζουν το δίκαιο (αγ. Μαξίμου Ομολογητού, Κεφάλαια Θεολογικά, ήτοι Εκλογαί εκ Διαφόρων Βιβλίων τών τε καθ' ημάς και των θύραθεν, τ. 15 Ε', εκδ. ΕΠΕ).

Στο ίδιο μήκος κύματος κινούνται όλοι οι Πατέρες.

Άλλωστε και ο **ιερός διδάσκαλος του Γένους** γνωρίζει καλά και αποδέχεται την **διαφορά ανάμεσα στην νόμιμη εξουσία και την τυραννία**, όπως φαίνεται και από τα λόγια του: «η μοναρχική εξουσία είναι η αρίστη και πλέον φυσική μορφή διοικήσεως. Αυτό φυσικά ισχύει όταν ο Μονάρχης είναι καλός και όχι τύραννος. Όταν υποτάσσεται στους δίκαιους νόμους που έχουν θεσπιστεί και περιβάλλεται από σοφούς και έντιμους συμβούλους».

Παραπέμπουμε τον αναγνώστη που θα επιθυμούσε να μελετήσει σε βάθος το θέμα, στα έργα των μεγάλων βυζαντινολόγων (μεταξύ και πλειάδας άλλων) Δ. Ζακυνθινού, Κων. Άμαντου, Καραγιαννόπουλου και ιδίως του κορυφαίου Σκώτου Βυζαντινολόγου σερ Στήβεν Ράνσιμαν, ιδιαίτερα στο έργο του Βυζαντινός Πολιτισμός.

[2]. Όπως υπογραμμίστηκε και παραπάνω, ο όρος «Λιμπερτά», που επί λέξει στην Ελληνική σημαίνει Ελευθερία, στα συνθήματα των Γάλλων επαναστατών είναι **ταυτισμένη με τον πολιτικό φιλελευθερισμό**.

[3]. Ιλλουμινάτοι: πεφωτισμένοι. Δηλαδή οι Διαφωτιστές. Έτσι αποκαλούνταν: ιλλουμινάτοι. Αφήνουμε στην κρίση του αναγνώστη τους συνειρμούς που δημιουργεί ο όρος αυτός.

[4]. Βλ υποσημ. 6

[5]. Γίνεται αμέσως αντιληπτό, ότι ο ιερός διδάσκαλος του Γένους, εδώ προβλέπει και καταγγέλλει την ψευδεπίγραφη εκείνη ισότητα των αστικών δημοκρατιών των νεοτέρων χρόνων, γεννημάτων της Γαλλικής Επανάστασης. **Ο Άγιος διαβλέπει ότι η διακηρυσσόμενη Ισότητα, στην πραγματικότητα είναι όχι απλώς κενό γράμμα, αλλά και χειρότερη μορφή ανισότητας** (για τα ολοκληρωτικά καθεστώτα, γεννήματα και αυτά της Γαλλικής Επανάστασης, δεν υπάρχει λόγος να το σχολιάσουμε καν). Πράγματι, τι είδους ισότητα υποχρεώσεων και δικαιωμάτων μπορεί να υπάρξει ανάμεσα σ' έναν επιφανή μεγαλοαστό επιχειρηματία κι έναν μισθοσυντήρητο εργάτη, που ωστόσο ο νόμος τους αντιμετωπίζει ως «ίσους»; Αναφέρουμε ένα **συγκεκριμένο παράδειγμα** για να γίνει πιο κατανοητό: Ορίζει ο νόμος ότι για την πρόκληση μίας συγκεκριμένης ζημίας, προβλέπεται ποινή φυλάκισης ενός έτους ή καταβολή χρηματικής αποζημίωσης αξίας π.χ. 150.000€. Ο νόμος ισχύει, φυσικά, αδιακρίτως, το ίδιο και για τον επιχειρηματία και για τον

μισθωτό, επειδή και οι δύο είναι «ίσοι» προ του νόμου, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η πραγματική δυνατότητα του καθενός. Και αν η πολιτεία της «ισονομίας» τους αντιμετωπίζει ως ίσους μπροστά στον νόμο, όπως και πράγματι το κάνει, διευρύνει το κοινωνικό χάσμα, αφού, κατά τον Πλάτωνα, **η ίση μεταχείριση των ανίσων προκαλεί ακόμη μεγαλύτερη ανισότητα.**

[6]. Εδώ φαίνονται καθαρά οι κοινωνικές αντιλήψεις του αγίου Αθανασίου, πολύ πιο ρηξικέλευθες και συγχρόνως πολύ πιο ρεαλιστικές από τα ψευδεπίγραφα και μακράν της πραγματικότητας συνθήματα των διαφωτιστών και των οπαδών τους.

[7]. Αναφορά στα όσα διαδραματίστηκαν την περίοδο της Τρομοκρατίας των Ιακωβίνων. Και πάλι ο Άγιος είναι προφητικός, διότι **απότοκα της Γαλλικής Επανάστασης και της Ιδεολογίας της είναι και οι ολοκληρωτισμοί του 20ού αιώνα**, που υπερέβησαν σε ωμότητα κάθε προηγούμενο τυραννικό καθεστώς στην Ιστορία. Είναι χαρακτηριστικά τα όσα γράφει ο **π. Σεραφείμ Ρόουζ** (+ 1983) στο έργο του **«Μηδενισμός»**: *«Ο de Maistre, και αργότερα ο Donoso Cortes, στα γραπτά τους... αποκάλεσαν την Επανάσταση σατανική διαδήλωση. Και οι ιστορικοί τους χαμογελούν. Λιγότεροι, πιθανόν, χαμογελούν σήμερα, όταν χρησιμοποιείται η ίδια φράση -σπανιότερα, βεβαίως, με την ίδια σοβαρότητα- για τον Εθνικοσοσιαλισμό ή τον Μπολσεβικισμό. Και κάποιοι ίσως αρχίζουν να υποψιάζονται ότι υπάρχουν δυνάμεις και αίτια που κατά κάποιον τρόπο ξέφυγαν της προσοχής του πεφωτισμένου βλέμματός τους»* (Ευγένιος [π. Σεραφείμ] Ρόουζ, *Μηδενισμός, η αρχή της αποστασίας στην σύγχρονη εποχή, Μετάφραση-επιμέλεια: Βασιλεία Στ. Κατσάνη, Εκδόσεις Μυριόβιβλος, Αθήνα Ιούνιος 2007*).

[8]. Το 1797 με την είσοδο του Μεγάλου Ναπολέοντα στην βόρεια Ιταλία και την συνθήκη του Καμποφόρμιο η σχεδόν χιλιετής Γαληνοτάτη Δημοκρατία της Βενετίας καταλύθηκε.

[9]. Ησ. Α' 8

[10]. Προφανώς εννοεί την περίοδο της Ενετοκρατίας στις ελληνικές περιοχές, ή οποία υπήρξε μία σκληρή και αδυσώπητη κατοχή, κοινωνικά, πολιτισμικά και εκκλησιαστικά.

(Απόσπασμα από το εξαιρετικό βιβλίο ['Απολογία Χριστιανική'](#) του Αγίου Αθανασίου του Παρίου, που κυκλοφορήθηκε από τις εκδόσεις "Γρηγόρη" και προτείνουμε ανεπιφύλακτα)

Δείτε [εδώ](#) μια βιβλιοπαρουσίαση